

K. Kozłowska, J. Ćwikła

Racibórz-Stare miasto, kościół
dominikanek, gm. loco, woj.
katowickie, AZP 101-40, 102-40

Informator Archeologiczny : badania 27, 97-98

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Badania będą kontynuowane.

Racibórz–Stare Miasto, kościół dominikanek
gm. loco, woj. katowickie
AZP 101-40/— lub 102-40/—

Muzeum w Raciborzu

Badania prowadzili mgr mgr Krystyna Kozłowska i Janusz Ćwikła (autor sprawozdania). Finansowane przez Muzeum w Raciborzu. Dawna kaplica św. Dominika (obecnie teren muzeum).

Kościół dominikanek p. w. Św. Ducha (obecnie Muzeum w Raciborzu) wybudowany został w l. 1317–1334. Dokładnej daty budowy kaplicy św. Dominika niestety nie znamy. Wiemy natomiast, że w krypcie pod tą kaplicą pochowana była księżniczka piastowska Eufemia (znana również jako Ofka), która zmarła 17 stycznia 1359 r. W związku z tym można przypuszczać, że budowla ufundowana została przez Eufemię i powstała prawdopodobnie w l. 1334–1359 (rok pierwszy jest datą konsekracji nowo zbudowanego kościoła dominikanek, rok drugi — datą złożenia do grobu ciała Eufemii w istniejącej już kaplicy św. Dominika). Założenie, że budowla ta przylegała do północnej ściany kościoła klasztornego potwierdzają ślady łuków sklepiennych widocznych na jego północnej elewacji w ramach dwóch zachodnich (ostatnich) przęseł. Kaplica św. Dominika przez cały okres istnienia stanowiła swego rodzaju mauzoleum, w którym grzebani byli książęta raciborsko-opawscy oraz inni dobroczyńcy Klasztoru ss. Dominikanek. Kaplicę-mauzoleum zburzyli dopiero raciborscy protestanci podczas przebudowy kościoła na zbór ewangelicki w l. 1829–1830. Prace wykopaliskowe w 1993 r. ograniczone zostały z powodu zmiennych warunków atmosferycznych do odsłonięcia północnego i zachodniego muru fundamentowego kaplicy. W czasie prac terenowych udało się odkopać jeden pochówek ludzki położony między ścianą północną krypty a północnym murem fundamentowym kaplicy św. Dominika.

Podczas eksploracji warstw zasypiskowych znaleziono dużą ilość fragm. ceramiki, kafli piecowych, gwoździ żelaznych, różnych przedmiotów metalowych, fragm. szkła oraz kości zwierzęcych. Do cenniejszych znalezisk można zaliczyć kamienne detale architektoniczne i średniowieczny klucz.

Racibórz–Stare Miasto, kościół dominikanek
gm. loco, woj. katowickie
AZP 101-40, 102-40

Muzeum w Raciborzu

Badania prowadzili mgr mgr K. Kozłowska (autor sprawozdania) i J. Ćwikła. Finansowane przez Muzeum w Raciborzu. Drugi sezon badań. Prezbiterium — podziemie z grobami.

Badania prowadzono od kwietnia do listopada 1993 r. Objęto nimi 2/3 powierzchni prezbiterium (całość — ok. 70 m²). Pod obecną posadzką marmurową do głębokości 75 cm wystąpiły warstwy zasypiskowe z XIX i XX w. Pod nimi natrafiono na wylewkę wapienną z negatywami płyt kamiennych, reprezentujących poziom barokowy tego pomieszczenia. Płyty kamienne miały wymiary 40 x 40 cm. Pod wylewką odkryto sześć grobów z cegły palcówki, oznaczonych kolejnymi numerami 4–9.

Groby nr 4, 5, 8, 9 miały zniszczone sklepienia, a ich wnętrza były wypełnione brunatnym humusem zmieszonym z gruzem ceglanym, zaprawą wapienną i różnego rodzaju przedmiotami (fragm. ceramiki, kafli, trumien drewnianych, szkła matowego i przezroczystego).

stego, przedmiotami z żelaza i metali) oraz kośćmi ludzkimi i zwierzęcymi, węglem drzewnym i polepą. Groby były usytuowane w kierunku wschód–zachód, tylko grób nr 7 miał sklepienie w kierunku północ–południe. W grobach nr 4 i 5 znajdowały się szczątki ludzkie (w grobie 5 nawet podwójne), lecz nie zostały one jeszcze wyeksplorowane. W grobie nr 5 znaleziono pęk srebrnych nici (ok. 15 sztuk) o długości ok. 4 cm. Wyeksplorowano natomiast groby 8 i 9, w których nie znaleziono pochówków, lecz tylko nieliczne pojedyncze kości. W górnej części grobu nr 9 znaleziono prawie cały kubeczek gliniany pokryty żółtą glazurą. Groby nr 8 i 9 miały prawdopodobnie jedno sklepienie, którego ślady widoczne są na wschodniej ścianie szczytowej.

Przy ścianie północnej, pomiędzy grobami nr 2, 4, 5, 6 odkryto klepisko o grubości 7–10 cm, na głębokości ok. 113–138 cm, które wystąpiło także w wykopie z poprzedniego roku, również na głębokości ok. 135 cm. Być może był to pierwszy poziom kościoła. Przy grobie nr 5, na wschód od niego, znajdował się prawdopodobnie piec do ogrzewania chóru (prezbiterium) o wymiarach 30 x 52 cm, na głębokości 145 cm. Na południe od niego znajdowała się warstwa popiołu. Nad tym, w sypkim, brunatnym humusie przemieszanym z piaskiem, znajdowało się wyjątkowo dużo fragm. ceramiki, przeważnie średniowiecznej, w tym grafitowej, paciorek szklany oraz fragm. łańcucha i gwoździe żelazne.

Badania będą kontynuowane.

Rudy
gm. Kuźnia Raciborska, woj.
katowickie
AZP 92-42/—

Uniwersytet Łódzki Katedra Archeologii

Badania prowadzili mgr Aleksander Andrzejewski, dr Tadeusz Grabarczyk, prof. dr hab. Leszek Kajzer (autor sprawozdania) i mgr Janusz Pietrzak. Finansowane przez Centrum Dziedzictwa Kulturowego Górnego Śląska. Drugi sezon badań. Zespół opactwa cysterskiego, od XIX w. pałac książąt raciborskich.

Celem badań w 1993 r. było poznanie średniowiecznego „claustrum”, silnie przebudowanego i częściowo rozebranego w trakcie przebudowy barokowej i XIX-wiecznej. Zakończono eksplorację wykopu I, badanego w 1992 r., oraz wyeksplorowano wykopy X–LIII. Łączna powierzchnia wykopów badawczych w 1993 r. wyniosła ok. 380 m², zaś ich orientacyjna kubatura ok. 730 m³. Zgromadzono późnośredniowieczny, nowożytny i współczesny materiał ruchomy (łącznie ok. 600 zabytków), który ujęto w 373 pozycje inwentarzowe. Dokonano licznych obserwacji architektonicznych i wykonano odpowiednią dokumentację rysunkową, pomiarową i fotograficzną.

44 wykopy ulokowano w kilku rejonach badanego obiektu — były to: skrzydło wschodnie (21 wykopów, w tym w kapitularni), skrzydło zachodnie (10 wykopów), skrzydło północne (5 wykopów), wirydarz (3 wykopy), okolice zespołu (5 wykopów).

Stwierdzono, że murowane, trójskrzydłowe, wczesnogotyckie i gotyckie „claustrum” zostało w znacznej części rozebrane w trakcie barokowej przebudowy klasztoru, dokonanej z inicjatywy opata Andrzeja Emanuela Pospela w 2. poł. XVII w. przez nyskiego mistrza Melchiora Wernera. Prace przekształcające zespół cysterski prowadzono do l. 90. XVIII w., a w l. 40. XIX w. budowla barokowa została gruntownie przekształcona w nowoczesną rezydencję książąt raciborskich. Pałac był także modernizowany u schyłku XIX w. i w l. 30. XX w. Te okoliczności sprawiły, że gotyckie mury „claustrum” zachowały się w stanie całkowicie wrywkowym, co utrudnia nie tylko badania, ale nawet ich elementarne poznanie (brak jest np. pozostałości skrzydła północnego, gdyż na jego miejscu powstały znacznie niżej zagłębione w grunt piwnice skrzydła wzniesionego w 2. poł. XVII w.). Poznanie obiektu nie ułatwiły także skromna ilość ruchomych materiałów zabytkowych (w trakcie kolejnych przebudów były one wyrzucane na zewnątrz) oraz zniszczenie pierwotnych układów stratygraficznych. Miąższość obserwowanych nawarstwień kulturowych